

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1994 m. gegužės mėn. 28 d. / May 28, 1994

Nr. 104(21)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Apie ekologinį švietimą Lietuvoje

Visos šalys susiduria su ekologinėmis problemomis. Kaip jas spręsti, priklauso nuo mūsų ekologinio išprusimo. Užtat mokyklai čia tenka ypatingas uždavinys. Vaikai greitai užauga — ir tampa valstybinių nutarimų kūrėjais bei sprendžia svarbius, jų tarpe ir ekologinius klausimus. Svarbiausias ekologinio švietimo tikslas yra skatinti mokinių domėjimąsi šalies ekologinėmis problemomis bei ugdyti suvokimą, kad esame ne tik gamtos varotojai, bet ir atsakingi už jos raidą bei išsaugojimą. Užtat ekologinis švietimas turi būti įtraukiamas į visų mokomųjų dalykų programas.

Nors Lietuvoje gal kiek per vėlai pradėjome rūpintis ekologiniu švietimu, tačiau per pastaruosius metus jau šiek tiek padaryta. Pavyzdžiui, pradinėse bendrojo lavinimo mokyklos klasėse (skyrimuose) įvestas naujas kursas „Aš ir pasaulis“, penktos klasės moksleiviai klausia kursą „Lietuvos gamta“, o turbūt svarbiausia — Lietuvos dešimtokai visus metus moko ekologijos, nes jau turime originalų, lietuvių autorių parašytą, vadovėlį dešimtajai klasei „Ekologijos pagrindai“. Papildomos medžiagos randame verstuose leidiniuose. Vien šiais metais pasirodė *Ekologijos svokos, knyga apie ekologiją. Kas vyksta Baltijos jūroje? Išsaugokime Baltijos jūrą* ir kt.

Tačiau tai tik pirmieji žingsniai. Integruotą programą, kuriose ekologinės problemos bus įplečiamos į visus mokymo dalykus, sukūrimas — ilgas procesas, todėl šiuo metu ekologiniam švietimui gelbsti užklasinė veikla. Ji ypač svarbi todėl, kad mokymas Lietuvos mokyklose dar dažnai labai teoretinis, daug dėmesio skiriama moklinei terminijai ir neįprastintiems faktams.

Pasaulio patirtis rodo, kad geriausių ekologinio švietimo rezultatų pasiekama, įtraukiant mokinius į praktinę gamtos apsaugą ir gamtotyrinę veiklą per įvairiausių gamtos stebėjimus, žygius, stovyklas, ekologines mokyklas ir t.t. Mokslinei iniciatyvai Lietuvoje pradėtos organizuoti ekologinio švietimo stovyklos. Viena iš svarbiausių — jau dvejus metus sėkmingai veikianti mokinių vasaros stovykla Druškių ekologinėje stotyje. Pernai vasarą Kauno moksleivių ap-

linkytos centras organizavo dviejų savaitių stovyklą mokiniams, kur buvo derinami istorinės-etnokultūrinės ir gamtotyrinės veiklos aspektai. Lietuvoje veikia Jaunųjų geologų sąjūdis ir Jaunųjų geografo mokykla, kuriuose mokiniai skatinami domėtis gamtoje vykstančiais procesais, ugdomi pastebėti jų pokyčius, atsirandančius dėl žmogaus veiklos. Jau kelinti metai prie Lietuvos vaikų ir jaunimo centro veikia neakivaizdinė gamtotyrimų mokykla, kurios tikslas suburti gamta besidomėjusius mokinius, išmokyti juos įvairių gamtos tyrimo būdų, suteikti ekologijos mokslo žinių.

Atskirai norėčiau paminėti Lietuvos jaunųjų gamtininkų centrą, kuris yra Pavilnyje. Nors jis finansuojamas ir labai negausiai, bet ten dirbantys užsidedę ir išradiniai mokytojai sugeba visus metus organizuoti įvairiausių renginių apie gamtą. Į parodas, seminarus, konferencijas, mokyklas suplaukia vaikai ir mokytojai iš visos Lietuvos.

Jau kelinti metai kaip daugelis Lietuvos mokyklų dalyvauja tarptautiniuose ekologinio švietimo projektuose. Vieni iš svarbiausių „Baltijos jūros projektas“ („The Baltic Sea Project“ arba BSP) ir „Oro taršos projektas“ („Air Pollution Project Europe“). Pirmojo koordinacinis centras yra Švedijoje, antrojo Norvegijoje. Darbas projektuose — tai vienas iš naujausių ekologinio švietimo mokymo metodų. Tai puiki galimybė mokiniams praktiškai įsijungti į įvairiausių gamtos, jos floros ir faunos bei ekologinių procesų stebėjimus, bandyti atskleisti naujos gamtos, sugebėti įvertinti gautą informaciją.

Baltijos jūros projektas — vienas iš įdomiausių. Tai galimybės pasireikšti kiekvieno mokinio kūrybiškumui ir sugebėjimams. Kadangi esu šio projekto koordinatore Lietuvoje, norėčiau kiek plačiau papasakoti apie jį. BSP įkūrė UNESCO organizacija 1989 metais Helsinkyje. BSP tikslas yra:

- apjungti Baltijos šalių mokyklas aplinkotyrimui, kultūriniam ir aplinkosauginiam bendradarbiavimui, kurio objektas Baltijos jūra;

- skatinti mokinių domėjimąsi ekologinėmis problemomis, ap-

(Nukelta į 2 psl.)

Išeivija, Lietuva ir dabartinė įtampa

VALDAS ADAMKUS

Istoriniu požiūriu, į emigraciją (ypačiai Europoje) galima žvelgti kaip į eilinį procesą besikeičiančioje socialinėje bendruomenių kūrimosi ir vystymosi eigoje. Vis dėlto šį procesą daugiausia įtakoja vidiniai faktoriai, neigiamai veikiant žmogaus gyvenimo aplinką. Tai ypač taikytina Europos bendruomenėms, turinčioms gilius šaknis, siekiančias 18-19 šimtmetį, kur emigracija buvo lyg ir natūralus procesas ieškant geresnio gyvenimo, išskyrus religinio ir politinio persekiojimo motyvus. Dvidešimtas amžius istoriniu požiūriu stipriai skiriasi nuo ankstesniųjų, nes čia vyrauja politinis — teroro, o tuo pačiu ištisų tautų gelbėjimosi — motyvas.

Lietuvių pasitraukimą iš Lietuvos reikia skirstyti į du pagrindinius etapus: pirmasis apie 1900-uosius metus, antrasis — prasidėjęs su 1940 metų įvykiais. Sąmoningai susilaikau nuo žodžio emigracija. Nors emigracija gal ir apibrėžtu pirmąjį, šimtmečio pradžios, etapą, bet 1940-ųjų metų tautos išlaikymą negaliu apibendrinti kaip emigraciją, nes tai buvo pasitraukimas nuo teroro, priverstinis, panašiai kaip ir trėmimai į Sibirą, nors, aišku, nesugretinamas su juo. Tad kartais sunku šį procesą pavadinti net išeivija. Šios paskaitos rėmuose kalbėsime apie dvi emigracines bangas iš Lietuvos į Jungtines Amerikos Valstybes.

Jeigu pirmoji emigracinė banga ryšius su gimtuoju kraštu grindė sentimentalio požiūriu, tuomet išlaikė tautinę kultūrą: kalbą, papročius ir tarpusavio ryšius, tai antroji emigracinė banga turi būti vertinama visai kitu požiūriu — čia vyrauja rezistencinis motyvas. Ši masinė ir priverstinė emigracija turėjo kitus tikslus, pagal tai į ją sąmoningai organizavosi — siekdama padėti gimtajam kraštui atgauti laisvę. Po penkiasdešimt metų tauta — tėvynė — siekdama padėti gimtajam kraštui atgauti laisvę. Po penkiasdešimt metų tauta — tėvynė — siekdama padėti gimtajam kraštui atgauti laisvę. Po penkiasdešimt metų tauta — tėvynė — siekdama padėti gimtajam kraštui atgauti laisvę.

Atsiverčia naujas lapas — su naujais uždaviniais ir nepramatyta įtampa tarp Lietuvos gyvenančių ir išeivijos. Pereinant į šios naujos epochos apžvalgą, noriu išskirti vieną aspektą. Vargu ar pasaulyje yra antras panašus at-

* Paskaitos „Išeivija ir Lietuva: nuo žmonių tarpusavio santykių iki gamtos apsaugos“, skaitytos 1994 m. balandžio 29 d. Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, Čikagoje, ir 1994 m. gegužės 22 d. Lietuvių centre, Leimont, Illinois, paties autoriaus su trumpinta versija. Valdas Adamkus yra JAV federalinės Environmental Protection Agency (EPA) Midwestern Region direktorius.

vejis, kai vienos tautos istorijoje, per vieną šimtmetį, dvi skirtingos emigracijos bangos turėjo galią dalyvauti galutiniam savos tautos laisvėjimo procese. Pirmoji banga tai perėjo, pradedant 1918 metais, antroji 1990-aisiais. O aplinkybės ir ryšiai tarp tų emigracijų labai skirtingi.

Pirmąją emigraciją drįsčiau pavadinti sentimentalio, jos susiorganizavime atsispindi daugiau socialinis — lietuviško bendravimo aspektas, kuris daugeliu atvejų buvo šviesos prašvaitė jų sunkiame materialiniame gyvenime. Jų organizuotumą galima dar pavadinti kaip „bažnytinių“ ir „cicilikų“. Visuomeninė veikla ir sukosi toje aplinkoje. Politinis sąmoningumas (1918-ųjų metų rėmuose) irgi formavosi apie tuos du plačius pasiskirstymus. Tik po keleto metų išryškėjo ir prisidėjo politinė — tautinės pakraipos srovė. Jos visos ir rėmė bundančios Lietuvos pastangas. Gi Lietuva, kaip mes žinome, irgi buvo kitokia negu šiandieninė. Nuo pat pirmos dienos į ją nuosirdžiai priėmė ištįstą ranką, neatšaldė Amerikos lietuviuose entuziazmo, o ši, sakyčiau riboto intelektualinio pajėgumo grupė, peraugo savo jėgas ir suteikė didelę pagalbą Lietuvai.

Palyginimui — galima buvo tikėtis, kad antroji banga šiame krašte tikrai pralenks 1918-ųjų metų pavyzdį. Tuo labiau, kad buvusių grupuočių — organizacijų likučiai, šiandien dominuojami naujųjų ateivių, galėjo talkinti savo patirtimi, o naujieji semtis metų iš praities. Bet toks stebuklas neįvyko.

Atgimimo išaukštį įvykiai pralenkė išeiviją, kuri kartu su Lietuva skendo entuziazmo jūroje ir buvo pasiruošusi atiduoti viską, kad užtikrintų pirmąsias laisvės dienas. Tačiau šį entuziazmą atšaldė pirmosios žinios, „kad ten mūsų nenori“. Pritrenkta ir apstulbusi nuo tokios žinios, išeivija žvelgė laisvos Lietuvos pusėn ne susigaudydama, kas įvyko? O įvyko paprastas, mūsų neįžvelgtas, bet išryškėjęs susitikimas su realybe: susidūrė vienos tautos vaikai, per penkiasdešimt metų išaugę, subrendę dviejose skirtingose pasauliuose, su savais socialiniais, psichologiniais skirtumais, skirtingu mentalitetu, skirtingomis vertybių skalėmis.

Vis vien į Lietuvą išskubėjo įvairių sričių specialistai, o ypač veržlieji verslininkai, prekybininkai. Nereikėjo ilgai laukti, kad tie specialistai nusivylę sugrįžtų namo, nors ir buvę maloniai sutikti, iš klausomi ir globojami naujųjų ministrų ir direktorių, ir parvežtų jau mūsų anksčiau girdėtą pareiškimą: „ačiū už patarimus, bet mes geriau žinome“. Gi tuo pačiu metu jau buvo matyti pirmieji ženklai, kad Lietuvos šalyje pamažu „grimzta dugnan“.

Reikia pripažinti, kad tuo metu Lietuvon nuvyko ir vienas kitas asmuo, vedamas vien tik asmeninio pasipelnymo tikslo, ir padarė didelę žalą, pakirdamas pasitikėjimą išeivija. Kol kas neliečiant politinio aspekto, kas gi išgąsdino lietuvius tėvynėje? Atrodo, kad kažkieno savisaugos jausmas, gal kažkieno kurstymas, kad atplūs masė grįžtančiųjų, nustelbs mus, atims butus,

Valdas Adamkus

tarnybas ir t.t. Ar tokia prielaida buvo reali? Esu tikras, kad ne. Tikriausiai grįžtančiųjų būtų buvę daugiau nei šiandien, jeigu valstybė nebūtų taip sparčiai artėjanti prie chaoso ribos.

Mano minimas nepasitikėjimas, nepagrįsta baimė buvo pradžia šlijančių santykių. Tačiau didžiausias smūgis išeivijai, ir tai dar prieš politinį valstybės fiasco, būtent LDDP laimėjimas, kuris buvo suduotas, tai pilietybės grąžinimo, suteikimo, atstatymo klausimu, kaip ji bevedintume. Šis moralinis, tautą skiriantis klausimas nėra pilnai išspręstas iki šios dienos. Aš neturiu jokios abejonės, kad šis žiaurus ir nelegalus aktas, dangstomas įvairiais „apsisaugojimo tikslais“ nuo rusų, lenkų ir kitų pretendentų į Lietuvą ir jos turtą, padarytas visų pirma iš baimės, kad apsisaugojus ir nuo savo išeivijos.

Visa istorija prasidėjo 1991 metų gruodžio mėnesį Aukščiausiojoje Taryboje, kai priimtu įstatymu deputatai išpilietino visus Nepriklausomos Lietuvos piliečius, kurie nuo 1940 m. birželio 15 d. buvo išvyti iš Lietuvos. Šis sprendimas prieštarauja paprastai logikai, prieštarauja tautinei teisei.

Šaukėme, tvirtinome pasauliui, kad esame ir buvome okupuoti. Okupantas išstūmė mus iš Lietuvos, teisėtus piliečius, pasaulis (tiesa, ne visi jame) nepripažino okupacijos, tad tuo pačiu pripažino tos valstybės piliečius. Mes tuo rėmėmės ir štai mūsų (pavardinkime) pergalės dieną mūsų pačių Aukščiausioji Taryba vienu plunksnos brūkšniu kolektyviai išpilietina didelę lojaliai Lietuvai atsidavusią tautos dalį. Neapgau-dinėkime nei savęs, nei kitų dėl tikrųjų to sprendimo priežasčių. Jei šis sprendimas būtų moraliai teisėtas, pateisinamas, nebūtų reikėję iki šios dienos Seime ji

padėtis. Seku ją akylai, dažnai betarpiškai, ir bandau išlaikyti objektyvumą. Kas vyksta Lietuvoje, apie tai esate gerai informuoti, nors ta informacija kartais kreiva, pakrypusi vienon kurion pusėn. Bet tai jau darosi ne nuo šiandien. Matėme tai ir anksčiau.

Seimo, prezidento išrinkimų priežastys jums irgi žinomos. Viena noriu pridėti — mano galvoju, tai nebūtų įvykę tokia persvara ir tokiu mastu, jeigu dešinieji būtų vis dėlto pasitelkę išeivijos konsultantus ir tuo būdu apstabdę ekonominį nuosmūkį, neprileidę žemės ūkio sugriovimo ir tuo pačiu ekonominės suirutės. Politinis poslinkis į kairę ir LDDP atsiradimas valdžioje yra tik ekonominio gyvenimo lygio Lietuvoje išdava.

Ar tautos kerštas — atsiskaitymas rinkiminiu būdu su tuometiniais vadovais pasiteisino, pagerino padėtį? Aiškus ne. Objektumui išlaikyti, reikia pripažinti, kad LDDP įklimpo į bedugnę savais rinkiminiais pažadais, ypač prezidentūrai rinkimų metu, aiškiai žinodama, kad ji iš jos neišbrisi, jeigu nesuras kelio kokiu nors būdu sujungti plačią politinę koaliciją. Šalies nuotakomis tai irgi buvo neįgyvendinama prielaida. Stebint, kaip valstybėje viešpatauja korupcija, protekcionizmas, visiškas teisės pažeidimas (čia gal padeda nesugebėjimas išleisti naują teisėsaugos įstatymą), matant vis daugiau buvusios nomenklatūros grįžtančius į vadovaujančias vietas, susidarau įspūdis, kad valdantieji jau nutarė nesiskaityti su visuomenės nuomone, o naudotis proga savo asmeniniams interesams patenkinti. Tačiau nereikia būti dideliu politiku, kad išvengtum tautos nuotakas. Jos nėra linksmos. Ar tauta prarado viltį? Ne, bet prarado kovos dvasią, moją ranką, ryškėja pesimizmo ir nuovargio ženklai. Ir tai yra labai blogai. Tai paskatins didesnę nusikalstamumą, nutolins ekonominio gyvenimo pagerėjimą.

Tad kokia dabartinė vidaus politinio gyvenimo padėtis ir perspektyva? Reikia nebijoti aiškiai ir garsiai pasakyti, kad šiandien Lietuvoje viešpatauja vienos partijos nekontroliuojama diktatūra. Ironija ta, kad tai reikia priimti, nes ją ant savo pečių užsidėjo pati tauta. Demokratinis keliu mes turime prezidentūrą, vyriausybę ir Seimą, kuriuos kontroliuoja su niekuo nesisikaitanti komunistinė dauguma. Opozicija visiškai neefektyvi, nes neturi užnugario tautoje ir tuo pačiu pasitikėjimo; antra, būdama mažuma, nepajėgia susijungti, kad bent simboliškai pasirodytų vieninga ir pasiūlytų konstruktyvią programą tiek pozicijai, tiek ir tautai. Opozicija, keldama vien negyvos ir šunybės ir nieko pozityvaus ir konstruktyvaus nesiūlydama, niekad negaus tautos paramos. O kad valdantieji — LDDP arogantiškai laikosi, parodė pastarieji papildomai rinkimai į Seimą Kaišiadorių apylinkėje. Pasinaudoję konservatorių neapsižiūrėjimu (gal tiksliau žioplumu), valdantieji dėl techniško detalų neleido opozicijai išstatyti savo kandidato, o patvirtino aiškų komunistų ir tuometikis sustiprinti savo eiles Seime. Visiems bu-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Ekologinis švietimas Lietuvoje • Išeivija ir Lietuva • Nuo Švenčionių iki Floridos • Istorikui Vincui Trumpai 80 metų • Dangulės Sadūnaitės eilėraščiai • Pokalbis su dailininku Rimu Čiurlioniu • Estradininkas Stasys Povilaitis

Išėivijos kelias

VIKTORAS RIMŠELIS

• Veronika Maminskaitė-Kulbokiene. GYVENIMO VINGIUOS. Chicago, 1992. Spaudė ViVi Printing, Chicago, Illinois. Viršelį piešė Vladas Vijeikis. 504 puslapiai.

Knyga *Gyvenimo vingiuos* galima pavadinti gyvenimo keliu nuo Švenčionių iki Floridos. Tai yra Veronikos Maminskaitės-Kulbokienės atsiminimai iš savo gyvenimo, atseit kelias, kuriuo ji ėjo ir pakeliui viską aprašė, ką matė, girdėjo ir su kuo susitiko. Knyga turi 504 puslapius. Joje daug at-rasi istorinės medžiagos, kokios niekur kitur nėra. Du šimtai puslapių vien tik apie Vilniaus krašto lietuvių, apie kuriuos ir jų papročius niekur kitur neberasi.

Pradėdama keliauti nuo Švenčionių, taip ir aprašo Švenčionių miestą, kuris vilniečiams lietuviams yra labai brangus ir mielas lietuvių centras. Švenčionyse pirmoji bažnyčia buvo pastatyta mūsų kunigaikščio Vytauto Didžiojo 1392–1414 metais. Tai buvo medinė, o dabar toje pačioje vietoje stovi didinga mūrinė bažnyčia, statyta dekanas Mozės Jucevičiaus rūpesčiu 1898 metais. Ji man primena Marijampolės bažnyčią. Ji turėtų būti ir tokio paties dydžio.

Veronikai Maminskaitėi padarė vaikystėje gražų ir patrauklų įspūdį kun. Jonas Skruodys, taip kaip ir mums visiems, kurie ji pažinojome Švenčionių lietuvių gimnazijoje, kur jis dėstė lietuvių kalbą. Kun. Skruodys labai mylėjo lietuvių kalbą. Jis grožėjosi švenčionių tarme, ypač taisyklingu kirčiavimu. Jaunystėje jis buvo knygnešys, spaudos draudimo metais jis eidavo į Mažąją Lie-

Veronika Maminskaitė-Kulbokiene Vilniuje 1943 metais.

tuva parnešti lietuviškos spaudos. Šitai sužinojau tik iš Veronikos knygos.

Autorė labai plačiai aprašo savo tėviškę — Lygumų kaimą. Ką tame aprašyme randame, tai viskas tinka kiekvienam Vilniaus krašto kaimui. Ūkis yra tri-laukis. Viena dalis apsėjama ru-giais rudens metu, antra dalis va-sarajumi. Nupjovus rugius, rugie-

nų plotai paliekami dirvožemio poilsui, vadinami pūdymais. Ru-giapjūtė tęsdavosi apie porą savaitių. Rugiai, kviečiai, avižos, miežiai būdavo pjaunami rankiniais pjautuvais. Anksčiau baigė kaimynai ateidavo į talką švesti pabaigtuvių. Iš paskutinio nu-pjauto rugių pėdo nupindavo vai-niką ir uždėdavo šeimnininkei ant galvos. Po to prasidėdavo vaišės

ir dainos.

Aprašydama savo gimtinės so-dybą, autorė aprašo beveik visą Vilniaus krašto lietuvių gyvenimą. Skaitant apie Lygumų so-dybą, rodos, skaitai, kaip mama kas antrą savaitę duoną kepa ant ažuolo lapų arba ant ajerų, kurie paežerės kvapą visam kaimui at-nešdavo. Kartais mama pasiūsdavo paskinti klevo lapų. Nuostabu, kad tas klevas dar ir dabar stovi visai nepasikeitęs, bet aplink jį nėra nei to darželio, kuriame augo diennedis ir gelės, kurias gaidukais vadinome. Sodybos aprašymas sukėlė keistą nostalgiją, tėviškęs vaizdai atgijo, nors Ly-gumų kaime nesu buvęs.

Autorė aprašo savo namo vi-daus įrengimą, kurį, rodos, matai savo tėviškęs name. Prie stalo vi-sa palubės siena nukabinta šven-tųjų paveikslais, kurie išpuošti spalvotais popieriais. Pas mus tie paveikslai buvo popierinėm ro-želėm aplipdyti. Sodybos gyvena-mo namo aprašymas priminė man Adomo ir Ievos paveikslą. Kai reikėdavo anksti keltis ir eiti į laukus šienauti ar rugius pjauti, tai vis Adomas su Ieva buvo kalti, kad mama neduoda ilgiau pamiegoti. Taip jau vaikams iš mažens tėvai sakydavo, kad nuo Adomo ir Ievos visur toks gyvenimas yra, kad reikia sunkiai dirbti, nes pirmieji tėvai sunkiai Dievui nusikalto.

Visą kaimo idiliją priminė, kai skaičiau girnų aprašymą. Tai girnos, kuriomis ir aš maliau rugius duonai. Lygumų kaime pas Ma-minskus dideliame rūsyje buvo laikomos statinės kopūstų ir bu-rokų, panašiai kaip pas mus „sklepelyje“, kuris buvo apšal-domas didžiuliais ledo gabalais. Tame „sklepelyje“ dažnai malda-vau grikius vėlai naktį.

Kaimo visą idiliją ir sudaro nuo ryto iki vėlyvo vakaro darbai,

Švenčionių lietuvių gimnazija. (Iš Veronikos Maminskaitės-Kulbokienės knygos „Gyvenimo vingiuos“).

gamtos prieglobstyje gyvenimas, draugystė su miškų laukiniais žvėreliais, paskui didžiųjų švenčių papročiai. Visą tą idiliją ir aprašo autorė savo prisiminimuose labai gyvai. Koks džiaugsmas būdavo baravykus miške rauti! O kitus grybus čia pat prie sodybos miškelyje galėjai atrasti. Miške visada, ypač žiemą, turėjai saugotis vilkų, kurie rujan metu ištisais būriais slankiojo po miškus ir laukus.

Didžiųjų švenčių seni ir jauni labai laukdavo. Kalėdos prasidėdavo su kūčiomis ir buvo švenčiamos per tris dienas. Antrą Kalėdų dieną kaimo jaunimas visada ruošdavo šokius, ką Vilniaus krašte vadindavo kuokine. Naujų metų išvakarės buvo vadina-mos antromis kūčiomis. Prieš Tris Karalius buvo trečios kūčios.

Užgavėnės taip pat reikia prisikaityti prie didžiųjų švenčių. Per užgavėnės jaunimas ruošdavo šokius ir visi pasilinksminimai baigdavosi naktį 12 valanda. Vėlykos buvo švenčiamos per keturias dienas. Ketvirtą dieną buvo vadinama ledų diena.

Autorė aprašo, koks sunkus buvo gyvenimas lenkų okupacijos metais. Tą aštuoniolikos metų

laikotarpį galima pavadinti nuo-latine kova su valdžios parei-gūnais, kurie visais būdais nai-ki-no lietuviybę. Iki 1938 metų len-kai beveik visas mokyklas užda-rė. Švenčionių gimnazija niekad negavo valstybinių teisių. Gimnazijos abiturientai turėdavo lai-kyti egzaminus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, Vilniuje, iš visų eina-mų mokslo dalykų. Iš dvidešimt abiturientų 1932 metais išlaikė egzaminus tik keturi. Iš čia gali-ma suprasti, kokios nuotaikos bu-vo jaunimo tarpe ir pas visus Vil-niaus krašto lietuvių lenkų at-žvilgiu. Lenkų valdžios teroras Vilniaus krašte prieš lietuvių buvo labai žiaurus. Tą terorą 1924 metais pasmerkė Paryžiuje žmogaus teisių lyga. Nors lenkai yra katalikai, bet lietuvių lenki-nimo politiką varė per Bažnyčią. Parapijose, kur nebuvo lenkų, bu-vo įvesta pamaldos taip pat ir lenkų kalba, o kunigai išskeldina-mi į nelietuviškas parapijas.

Gana smulkiai autorė yra suda-rius statistiką, kiek ir kur lietu-viškų mokyklų buvo uždaryta. Ši-tai skaitant, pajunti, kad lie-tuvių ir mokslo persekiojimas buvo žiauresnis už knygnešių laikotarpį. Švenčionių gimnazija

buvo uždaryta Vilniaus kurato-riaus raštu 1937 m. rugsėjo 1 d., kada turėjo prasidėti mokslo metai. Šitokių būdu turbūt Len-kija ruošėsi ultimatumui 1938 metais. Buvo žinoma, kad Stepo-no Batoro universitetas Vilniuje buvo labai nepalankiai nusitei-kęs prieš lietuvių. Daugiau kaip dešimt universiteto profesorių pasirašė skundą Vatikanui prieš vyskupą Jurgį Matulaitį, kad jis norinčius studijuoti kunigus iške-lias į provinciją, o Vilniuje noris sukurti muzikų Lietuvą.

Autorė aprašo visas Vilniaus krašto lietuvių draugijas. Ateiti-ninkai Vilniuje ėmė burtis jau 1911 metais. Vilniuje ateitininkų suvažiavimai vyko jau nuo 1913 metų. Ateitininkų organizaciją Vilniaus lenkų kuratorija uždarė 1923 metais. Tada ateitininkai persiorganizavo į „Atžalą“ ir į eucharistininkus. Panašaus liki-mo susilaukė ir kitos mūsų reli-ginės ir tautinės organizacijos.

Aprašius pirmą sovietinę oku-paciją, užėinant sovietams antrą kartą, nuo 1944 metų autorė sa-vo gyvenimo kelius jau vingiavo Vokietijoje ir paskui čia Ameriko-je iki Floridos. Čia daug sutiko lietuvių veikėjų, daug aplankė lietuviško gyvenimo kultūrinių centrų, kuriuos aprašė ir pa-ryškino nuotraukomis. Knygoje sutelkta daug medžiagos, kuri ateityje bus naudinga ne tik išėivijos gyvenimui pažinti, bet taip pat ją jaunesnioji karta galės pa-naudoti savo moksliniams, tauti-niams raštams.

Trumpai vertinant Veronikos Maminskaitės-Kulbokienės kny-gą *Gyvenimo vingiuos*, galima pasakyti, kad tai yra mūsų visos išėivijos kelias iš tėvynės į neži-nomą šalį, kurioje ieškome naujo gyvenimo, bet visada su ilgesiu prisimename savo paliktą tėvy-nę.

Apie ekologinį švietimą Lietuvoje

(Atkelta iš 1 ps.)

linkos apsauga, mokyti juos stebėti aplinką;

— leisti BSP laikraštį, kuriame mokiniai pasakotų apie savo darbą, o mokytojai skelbtų ekologi-ginio švietimo idėjas;

— skatinti įvairiapusę ekologi-nio švietimo veiklą savo šalyje. Taigi mokiniai iš devynių šalių apie Baltijos jūrą dalyvauja specialiai sukurtoje BSP progra-mose, vykdo įvairiausias užduo-tis, stebi gamtą, pildo anketas bei keičiasi rezultatais. Greta stebė-jimų gamtoje, BSP dalyviai ska-tinami palaikyti ryšius su įvai-riomis valstybinėmis aplinkosaugos įstaigomis, spauda, įtaigauti politinius ir ekonominius spren-dimus. Pavyzdžiui, 1993 m. biržėlio 1 d. mokiniai iš Kauno padarė pareiškimą Seime, ragindami Seimo narius paremti vaikų teisę gyventi sveikoje aplinkoje. 1994 metų rugsėjo mėnesį Švedijoje vyks BSP konferencija „Išsaugo-kime Baltijos jūrą“, kurios reikš-mingiausias akcentas bus moki-nių ir devynių Baltijos šalių ap-linkos apsaugos ministrų diskusi-ja prie apvalaus stalo.

BSP daug dėmesio skiria kultū-riniam bendravimui. Ypač popu-liaru — organizuoti parodas meno darbų apie Baltijos jūrą, jos grožį bei ekologines problemas. Lietu-vos mokiniai atstovavo savo ša-liai visose rengiamose tarptauti-nėse BSP parodose (Suomijoje, Švedijoje, Danijoje, Estijoje ir kt.). Šiais metais dvi Lietuvos mokyk-los (Švėkšnos vidurinė ir Klaipė-dos siuvėjų mokykla) tapo tarp-tautinės parodos Suomijoje nuga-lėtojomis. Šios mokyklos buvo ap-dovanotos diplomais, o mokiniai gavo piniginių prizų (doleriais!). Šiuo metu BSP dalyvauja dau-giau kaip 170 mokyklų iš devy-nių Baltijos šalių. Lietuvai atsto-vauja 15 Lietuvos mokyklų. Tai

Pirmieji BSP darbo rezultatai rodo, jog Lietuvos mokiniai domi-si ekologinėmis problemomis. Ta-čiau kol kas ne visos mokyklos gali įsijungti į BSP darbą — mokytojai stokoja tokios veiklos pa-tirties, dar sunku bendrauti ir pildyti anketas anglų kalba. Kita vertus, kai kurias projekto užduo-tis sunku atlikti, nes mūsų mo-kyklos tam neturi lėšų.

Norint padėti Lietuvos mokyto-jams organizuoti aplinkotyrinę veiklą mokyklose, gimė idėja sukurti panašų projektą Lietuvo-je. Kiekvienos mokyklos apylin-

kėje galime rasti upę ar upelį. Upelio ekosistema daugialypė, todėl galima atlikti įvairiausias jo stebėjimus. Taip gimė projek-tas „Upelis“. Šio projekto inicia-torė ir koordinatore yra Kauno „Rasos“ gimnazijos mokytoja Lai-ma Galkutė. Projektas „Upelis“ bus labiau suderintas su mūsų švietimo sistemos poreikiais ir galimybėmis, Lietuvos aplinko-saugos problemomis, o taip pat padės mokiniams atlikti tarptau-tinių projektų užduotis.

Projektą sudaro septynios pro-gramos, iš kurių, atsižvelgiant į

interesus ir vietos sąlygas, mo-kyklos galės pasirinkti vieną ar keletą. Tai bus ne tik įvairiapu-siai upelio ekosistemos stebėji-mai, bet ir apylinkių istorijos, kraštotyros medžiagos rinkimas, etnografijos studijavimas, aplin-kos apsaugos įstatymų studija-vimas, nutarimų analizė ir t.t.

„Upelio“ projektas jau turi gražų būrį talkininkų — tai pa-tyrę specialistai iš įvairių moks-linių ir švietimo institucijų, kurie šiuo metu ruošia medžiagą atski-roms programoms. Numatoma, kad jau šią vasarą pasirodys pir-mieji metodiniai leidiniai, bus organizuojami metodiniai semi-narams mokytojams. Neseniai vy-kusiame BSP koordinatorių pasi-tarime Švedijoje pasiūlėme į tarp-tautinę programą „Upių tyrimai“ įtraukti ir kai kurias lietuviško „Upelio“ užduotis.

Ekologija neturi sienų, todėl tikimės, kad paruošiant ir įgy-vendinant „Upelio“ projektą prisidės visi — valstybinės ir ne-valstybinės organizacijos, moks-lininkai, žalieji ir visi kiti, ku-riems nesvetimos ekologinės pro-blemos, kurie dirba Lietuvos eko-loginio švietimo labui.

Paminėjau tik svarbiausias ekologinio švietimo kryptis. Kuriant pastovią ekologinio švie-timo sistemą Lietuvoje, būtina ekologizuoti visas visuomenės veiklos sritis. Šiam darbiui visas jėgas turėtų sutelkti Lietuvos Kultūros ir švietimo ministerija bei Aplinkos apsaugos departa-mentas. Daugiau dėmesio tam tu-rėtų skirti miestų savivaldybės, higienos centrai bei mokslinės institucijos.

Giedra Gurevičiūtė

Dr. Giedra Gurevičiūtė yra Lietu-vos Kultūros ir švietimo ministerijos Gamtos ir tikslųjų mokslų skyriaus vyresnioji specialistė, šiuo metu gi-linant ekologinio švietimo žinias University of Vermont, Burlington, Vermont, JAV.

Išėivija ir Lietuva

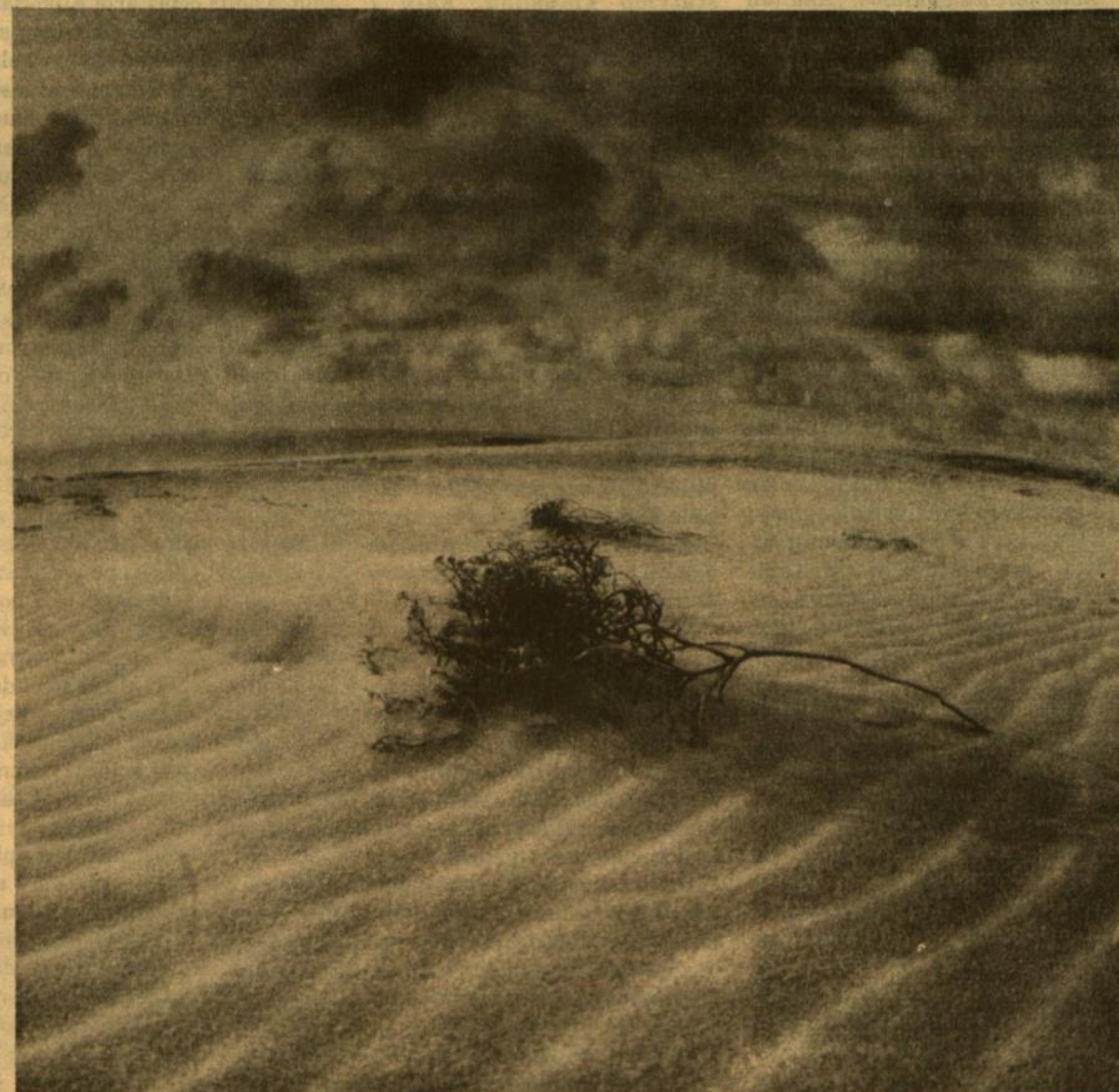
(Atkelta iš 1 ps.)

vo įdomu, kaip į tai reaguos rin-kėjai, nes vienintelis būdas nuga-lėti šią politinę manipuliaciją ir duoti atkirtį bandomam resovie-tizacijos bandymui, tai pasilikti namie ir nebalsuoti. Kaip šian-dien jau žinome, rinkėjų sveikas protas nugalėjo. Tai turbūt rekor-dinis ir istorinis atvejis, kai balsavo tik 4-5% turinčių teisę balsuoti. Šie rinkimai gali turėti įtakos į siūlomus pirmaikius Sei-mo rinkimus. Bet ar tokie rinki-mai įmanomi? Prisilaikant Lietu-vos konstitucijos 58-o straipsnio, Seimas gali nubalsuoti 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma, o tai reikštų 84 balsais, todėl nema-nau, kad tai reali galimybė Seimo paleidimui ir naujiems rinki-mams. Geriau nukreipti visas pa-stangas į savivaldybės rinkimus, nes priešingu atveju ten gali išsivystyti ypačiai pavojinga opo-zicinės partijoms padėtis. Pavo-jinga todėl, kad opozicija nekon-solidavusi savo jėgų, provincijose neturi organizacijos ir iki šiol nerodo didelio aktyvumo. Vienas dalykas yra kalbėti apie rinki-mus, kitas tam ruošti. Jeigu LDDP savo esamos organizacijos dėka laimėtų savivaldybių rinki-mus, tai būtų didesnė nelaimė, nei pralaimėjimas į esamą Seimą. Jų viešpatavimas būtų prastas ilgesniam laikui. Padėti apsūn-kina dar ir tai, kad opozicija pa-simetusi tarp siūlomų pirmaikių rinkimų, savivaldybių rinkimų ir nepasitikejimo pareiškimo vy-riausybei. Išskyrus savivaldybių rinkimus, Seimo ir vyriausybės nuvertimas, mano galva, yra poli-tinės propagandos žaidimas. So-cialdemokratų, siūlydami pa-keisti vyriausybę, puikiai žino, kad Seime neturi balsų šiam žingsniui įgyvendinti, nes opozi-cijos didysis partneris — konserva-toriai jų neremia. Adolfas Šleže-vičius ir jo partija puikiai tai išnaudoja. Seime pravedus vy-riausybės įstatymą, ministras

pirmininkas gavo tris naujas mi-nisterijas, priedo du ministrus be portfelio. Tad Lietuva pralenkė Ameriką, turėdama 18 ministeri-jų, kai JAV tik 14. Kalbos, kad kabinetui sumažėjus dėl pasi-traukiančių ministrų ir p. Šleže-vičiui gali tekti pasitraukti, supliuško. Štai kur ir pasirodo opozicijos pajėgumas. Valdancioji partija daro kas tik jiems pa-tinka. Visa tai matant, o jeigu per stebuklą pavyktų nuversti esamą vyriausybę, ar kas realiai pasi-keistų? Nemanau, ir štai kodėl: LDDP niekad nesutiks, net ir su-darant koalicinę vyriausybę, iš-leisti kontrolės iš savo rankų. Taigi kabinetui pasiliks LDDP dauguma. Antra, vyriausybės veiklą priims ar atmes esama Sei-mo dauguma. Tad koks tikslas, išskyrus propagandinį, verstį tai, ką neįmanoma pagerinti. Esamoje politinėje ir ekonominėje padėtyje nėra prasmės atleisti LDDP nuo visiškos atsakomybės prieš tautą, nes priešingu atveju jie galės ateinančių rinkimų metu pasakyti: leidome jums koaliciję pasireikšti ir jūs nieko nepada-rėte. Dabar atsakomybė krenta ant LDDP pečių, ji turės viena pati tautai atsiskaityti. Tad opozicijai tikslinga būtų ruošti ir pateikti aiškia koncepciją, į kur bus ateityje einama, ruošti nau-jus žmones ir tuomi laimėti tau-tos pasitikėjimą. O tam laiko liko nedaug. Deja, vietoj aptariamos strategijos, išliupsnojo aistros už referendumą. Ir čia išryškėjo tik-roji opozicinių partijų silpnoji vie-ta — visiškas nesutarimas.

Nesusikalbama savo tarpe dėl taktikos ir strategijos. Nesusi-tariama, dėl ko tas referendumas turi būti surengtas. Tėvynės są-junga pasirinko superatsargią taktiką referendumui dėl pirm-laikių rinkimų. Matyti, norima galutinai „sudeginti“ tautini-nus ir demokratas, kaip ne iki ga-

(Nukelta į 3 ps.)

Vytauto Butkaus nuotrauka iš ciklo „Baltija“

Plurimos annos

Istoriko Vinco Trumpos aštuoniasdešimtmečio proga

VYTAUTAS PLUKAS

Sakykime, kad mūsų žemė egzistuoja vienerius metus, o viena tų metų diena lygi dvylikai milijonų metų. Pagal šią skalę, gyvybė žemėje prasidėjo prieš penkis mėnesius, augmenija pradėjo želti sausoje žemėje prieš dvidešimt dienų, o žinduoliai atsirado žemėje tik prieš keturias ar penkias dienas, žmonės gi tik... prieš dvi valandas. O jeigu žmogaus egzistenciją šioje planetoje palyginame su kibiru pilnu vandens, tai žmonių rašytinė istorija bus tik paskutinis lašas į pilną kibirą...

Pirmasis Lietuvos istorikas Motiejus Brijkovskis – 16-ame šimt-metyje – stengėsi rasti „tikrą, nuogą, istorijai tarnaujančią tiesą“. O tokia tiesa neguli paviršiuje, ją reikia atkasti iš archyvų, iš spaudos, memuarų ir panašių šaltinių. Tą ir daro istorikai.

Mano nuomone, tikrieji istorikai, apsvarstydami įvykius ir žmones, mąsto, protauja, filosofuoja, daro tam tikras išvadas, stumliuoja skaitytoją apspėti, priimti ar atmesti jų samprotavimus ar išvadas.

Istoriją galima visaip interpretuoti ir naudoti įvairių rašymo formų. Pavyzdžiui, galima naudoti logišką įvykių grandinę, chronologiškai kalbant apie įvykius, kaip pavyzdžiui, karus, kuriais žmonių istorija perpildyta, rūpintis statistika: kiek nužudėta, kiek paimta į nelaisvę, kiek turtų pagrobta, kiek ir kas sunaikinta ir t.t., kaip kad, pavyzdžiui, dažniausiai užrašyta senovės kronikose. Taip rašo metraštininkai. Platesnio pobūdžio istorijos rašymo forma bus charakterizuojanti psichologinius polinkius. Vėl modeliu paėmus karus, būtų rašoma apie karių narsumą, vadų sumanumą, panaudotą klastą, ginklų tobulumą, gamtos kliūtis, kovos strategiją ir panašiai.

Sakoma, kad kiek yra ekonomistų, tiek yra ir ekonominių teorijų. Panašiai būtų galima sakyti ir apie istorikus: yra sukurta daug įvairių modelių, krypčių, metodų istorijai tyrinėti.

Keletas aforizmų, charakterizuojančių istorikus:

„Istorikas yra pranašas, žvelgias į praeitį“.

„Kiekvienas gali istoriją kurti, bet tik dideli žmonės gali ją rašyti“.

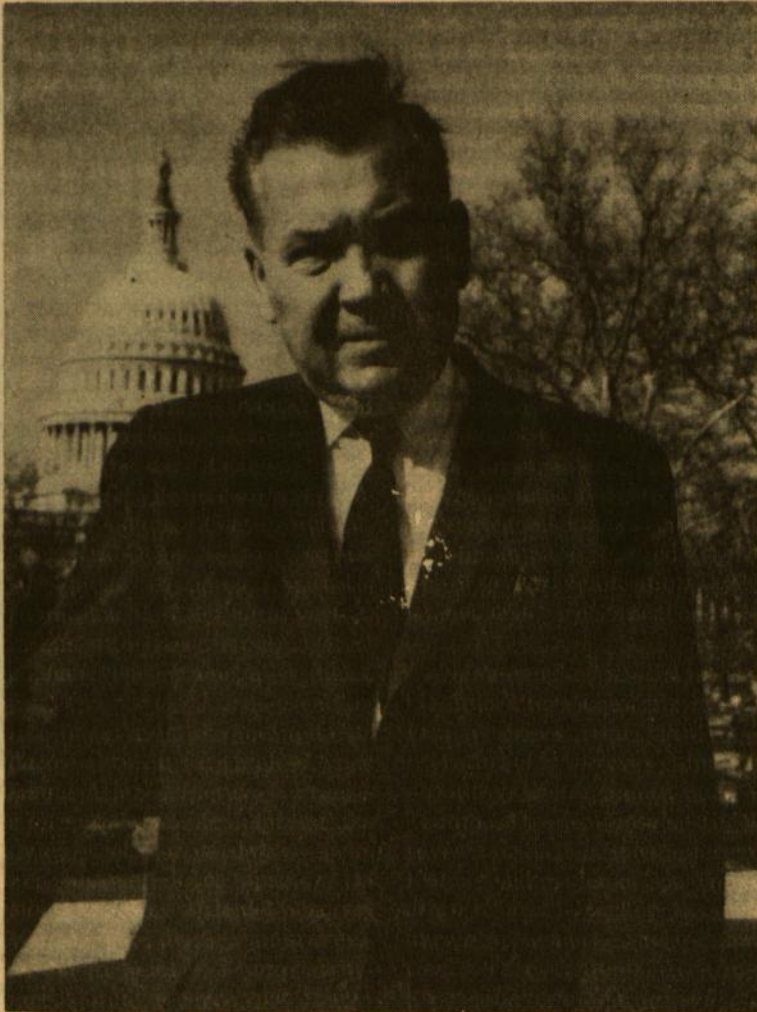
„Dievas negali pakeisti istorijos, bet istorikai sugeba“.

Vienas veikėjas Juozo Apučio novelėje „Skruzdėlynas Prūsijoje“ sako: „Beprasmiška grįžinėti prie senų laikų. Kad ir kaip tas atrodytų žmogiška. Tas tik alina žmogų...“

Trumpa – istorikas. „Istorinė savimone yra vienas svarbiausių žingsnių į išsivadavimą“, sako Trumpa. (Ar ne todėl Adolfo Šapokos redaguota *Lietuvos istorija* buvo taip skubiai perspausdinta besilaisvinančioje Lietuvoje? -V.P.) „Savo paskaitomis ir straipsniais aš ir bandau tęsti tradiciją tos mūsų istorinės savimone paieškose“.

Jau pasirodė dvi istoriko Vinco Trumpos knygos: *Napoleonas–Baltija–Amerika* (1973) ir *Lietuva XIX amžiuje* (1989).

Autorius pirmąją kukliai vadina „Istorinės sintezės bandymu“, gi antrąją – „Metmenys XIX amžiaus Lietuvos istorijai“, tarsi apsidrausdamas prieš kritikus, nes Trumpos žodžiais tariant, „gyvenant už savo krašto ribų beveik neįmanoma rimčiau tyrinėti to krašto istorijos“. Tačiau Vinco Trumpos istoriniai straipsniai –

Vincas Trumpa

esė, sudėti į tas dvi knygas, yra vertingas įnašas į Lietuvos istorijos tyrinėjimus, priskirtinas intelektualinės istorijos sričiai.

I savo tyrinėjimus Trumpa įveda daug savęs. Jis paprastas, bet analitinis ir vaizdingas dėstyto būdas iš jo analizuojamos epochos požvilgio ir visuomenės reiškių aiškinimas pagal pasirinktas temas kyla iš savitų pozicijų. Jis parenka įdomius istorinius gabalėlius, tarsi „gourmet“ virėjas, ir pateikia juos mums pasmaguriuoti.

„Vincas Trumpos knyga atkreipia skaitytojo dėmesį į tai, kas XIX amžiaus Lietuvos istorijoje studijuotina ir tyrinėtina. Trumpos straipsniai kelia svarbius klausimus. Geri klausimai istorijoje, kaip ir kituose moksluose, tiek pat svarbūs, kaip ir juos atsakymai“, dėsto Liūtas Mockūnas Trumpos knygos *Lietuva XIX šimtmečiuje* įvade. „Estetinio mąstymo būdas Trumpai tinka dėl jo pažūtos istoriją“, sako vilnietis istorikas Egidijus Aleksandravičius.

Didelį (ir mano nuomone labai užsipelnytą) komplimentą Vincui Trumpai – istorikui – duoda jo kolega Vilniuje Egidijus Aleksandravičius, recenzuodamas jo jau ir Lietuvoje išleistą knygą *Lietuva XIX amžiuje*. Jis rašo:

„Ką nors rimto ir nuosirdaus pasakyti apie neseniai pasirodžiusi Vinco Trumpos straipsnių rinkinį taip pat sudėtinga, kaip lengva ir įdomu jį skaityti. Atskiruose periodiniuose leidiniuose skelbti V. Trumpos tekstai visad buvo patrauklūs, tačiau krūvoje sudėti, jie dar įtaigesni, savo polemine aistra prikaustantys dėmesį, ir nelengva tų apžavų atsikratyti. O tos įtaigos neatmetus, liktų tik patogiai žavėtis tuom, ką skaitai. Kita vertus, laikas autoriaus rašiniams, atrodo, nebuvo ir nėra negalastingas. Tai, kas buvo sukurta prieš kelis ir net keliolika metų, dabar darosi aktualu kaip niekad, ypač šiaipus Atlanto, Lietuvoje. Praejęs šimtmetis, savotiškai apremintas dviejų Lietuvos valstybių – vienos žlugimo, o kitos tapimo – iki šiol dar nėra atskleidęs visų savo pamokų, kurios labai pravertė dabar, todėl V. Trumpos knygos pasirodymas yra ypač džiuginantis“.

Taigi, kaip girdime iš kolegės istoriko tėvynėje, Trumpos istorinė publicistika yra gražus įnašas į mūsų istorijos aruodžius.

Trumpa – esejistas. Vincas Trumpa ir geras istorikas, ir nuosaukis esejistas. Jis kritiškai žvelgia į šaltinius, duoda savitą įvykių ir žmonių vertinimą, istorinių faktų interpretavimą, neišvengiamai darydamasis savitu, įdomiu, na ir kartais (neišvengiamai) kontroversiniu.

Kaip istorikas, jis gerai perteikia epochos intelektualinę ir moralinę atmosferą, bet savo mintis dėsto įdomiai, sprendžia aiškiai, remdamasis savo, kaip istoriko, erudicija, mąsto su kritiška nuovoka ir turi stiprias istorijos supratimo pozicijas.

Jis erudicija peržengia istorijos mokslo ribas. Jis plačiai apsiskaitęs, apdovanotas gera atmintimi ir analitiskumu smegenimis.

Trumpa – stilistas. „XVII šimtmečio istoriko Alberto Kojelavičiaus *Lietuvos istorijoje* gausu beletristikos, vis dėlto autorius buvo teisus, vadindamas save istoriku“, sako vilnietis istorikas Juozas Jurginis.

Pas Vincą Trumpą randame stilistinį saikumą ir santūrumą, savidrausmę ir literatūrinę kultūrą. Rašytojas ir žurnalistas Balys Gražulis rašo: „Jo stilius yra sruvenantis, jausmų, kalba žodina, kalbais net spalvinga, bet apvalyta nuo sunkiasvorių akademinių žodžių“.

Štai Trumpos stiliaus pavyzdys: „Jos [Lietuvos -V.P.] vadovaujas sluoksnis beveik per tris šimtmečius įsikibęs į Lenkijos skverną, kaip kokia kvailai įsimylėjusi mergė, net valstybės agonijos valandose tesapnavo vieną gintelį sapną – kaip išlikti ištikimai savo sužieduotiniui Lenkijai, net savo vardo išsižadėdama“.

„Nemanau, kad istorija nesiskiria nuo literatūros. Skirtumas yra: istorijai rūpi tikrovė, o literatūrai tos tikrovės galimybės – kaip galėjo ar galėtų būti. V. Trumpos straipsniuose apstu tikrovės faktų ir į juos nuorodų. Kaip istoriko, vienas iš jo pagrindinių bruožų – ieškoti sąsajų ir paralelių tarp praeities ir dabarties“, rašo Liūtas Mockūnas knygos *Lietuva XIX amžiuje* įvade. Jis tęsia: „Istoriko darbas nėra vien tik naujų faktų pagal naujus šaltinius atskleidimas, istoriko darbas yra taip pat galimai teisinga tų faktų interpretacija ir

jų apjungimas į tam tikrą visumą“.

Štai ką sako apie tai pats Trumpa: „Istoriko darbas ir yra tuos įvairius istorinius momentus apjungti į tą dauginą vienovę ir pavaizduoti ją taip, kad ji skaitytojų atrodytų kaip gyva to istorinio proceso dalis“.

Istorikas Egidijus Aleksandravičius rašo: „Jis [Vincas Trumpa] neabejotinas straipsnio ar nedidelės studijos komponavimo meistras, kurio įtaigumui sunku atsispirti; nelengva analizuoti tekstus, kurių kalba nepastebimai persiimi pats“.

Mano galva, Trumpos lietuvių kalbos žinojimo ir vartojimo galėtų pavydėti kai kurie mūsų rašytojai. Trumpos kalba aiški, paprasta ir suprantama, neužteršta nei tarptautiniais žodžiais, anei žargonu, be jokių pastangų būti įmantrių.

Trumpa – filosofas. Jis savo knygose klausia: kaip laisvės idėja išviro į negirdėtą terorą (XIX amžiuje); kaip XIX amžiaus tautų pavasario idėja išsivystė į žvėrišką nacionalizmą ir nesibaigiančius karus; kaip socialinės revoliucijos idėja, bent kol kas, visiškai neišlygino socialinių ir ekonominių skirtumų, o priešingai, juos dar paastrino; kaip tautų atbudimas pavirto tautinių valstybių fanatizmu; kaip tautų išsilaivinimo idėja pasinaudojo ir tebesinaudoja įvairių imperialistai. „Laisvės našta yra sunki kiekvienam“, tvirtina Trumpa.

Trumpa – liberalas. Jis politikoje su saiku ieško „aukso vidurio“, mėgsta apžvelgti ir šviesias, ir tamsias puses. Jis atviras ir laisvas visoms problemoms.

Cituojų jį pati: „Žmogus ir jo sušibūrimai yra istorijos kūrėjai ir kritikuoti reikia viską, absoliučiai viską, nes tik tokiu būdu įmanoma kūrėba“ (*Metmenys* Nr. 5, p. 73). Toliau jis tvirtina: „Man pačiam visuomet geriau patinka tie žmonės, kurie klysta ir nebijo nuodėmės“. Arba vėl: „Kad ir kilniausiai idėjai pasidavimas vis vien yra pasidavimas“.

Trumpa – radikalus istorikas. Sako jis: „gal tai nuskamba paradoksu, bet kritikuoti kaip tik daugiau reikia tuos dalykus, kurie bendros opinijos yra laikomi tobulais ir nekritikuotiniais“ (*Metmenys* Nr. 5).

Toliau: „Nepasitenkinimas, kritika ir opozicija nebūtinai turi būti neigiami [...] Kas taip galvotų [kad nereikia kritikos -V.P.], tas būtų už vis daugiau teršiamą ir užterštą orą ir vandenį, už visiško kultūrinio ir intelektualinio gyvenimo subžinimą ir t.t. Dirva opozicijai Amerikoje yra labai plati“ (*Metmenys* Nr. 5, pp. 224-225).

„Svarbu atskirti tikrą dalyką nuo tariamo arba net tyčiomis išgalvoto. Stengiantis užpildyti baltas istorijos chronologijos vietas be kritikos būtų neįmanoma“. Trumpa savo raštuose kritika apšiai naudojasi.

Trumpa – humanistas. Cituojų: „Tautos ir bendruomenės negalima auklėti pasmerkimu. Reikia ne tik mažumoj, bet kiekviename žmoguje matyti ką nors didesnio ir gražesnio. Reikia visų pirma pasitikėti žmogumi“.

Trumpa – socialistas. „Man vis dėlto geriau patinka kairiojo varda, jeigu ne dėl ko kito, tai bent dėl to, kad jis toks lietuviškas ir taip giliai įaugęs į Lietuvos žemę. [...] Gyvenimas nėra greitkelis, kuris niekur neišsiskvoja, gyvenimas yra

Danguolė Sadūnaitė

Danguolė Sadūnaitė

Jono Kuprio nuotrauka

*

1.

*gale gatvės, jūra...
ji mano artimiausioji
draugė...*

*ją ir vėjas
ir žuvėdros lanko –
ir saulėleidžio spalvos
įplaukia ten, Monterey,
kaip regata...*

2.

*labai, labai lėtai švinta...
mat, naktis turi dar šį tą
su aušra išsiaiškinti...*

PAVASARIO LIETUS

šios dienos raštininkas...

*Žalioje gatvėje
jis smulkiai užrašo,
sužymi*

*saulės
vakar mums tartus
burtazodžius...*

MAINAI

*Mes Tau žaidzas
ir mirtį ant kryžiaus...*

*Tu mums: amžinąjį gyvenimą...
/ / / / /*

*Mes Tau skau...
ir kraujo praliejimą...*

*Tu mums džiaugsmą,
kuris nesibaigia...*

Išėivija ir Lietuva

(Atkelta iš 2 psl.)

lo paklusnias dešiniąsias partijas, pradėjusias konkrečius pirmalaikių rinkimų parengimo žingsnius. Aišku, kad tautininkų ir demokratų pastangos rinkimus rengti, „kol masės neišjudintos“ – pagal konservatorių terminologiją, atrodo kaip išdavytė bendroje kovoje prieš LDDP. Daug atsargiau yra skelbti referendumą konstituciniam įstatymui „Dėl neteisėto privatizavimo nuvertintų indėlių ir akcijų bei pažeistos teisės saugos“ priimti. Tuo „nepolitiniu“ pretekstu slapta tikimasi įtraukti plačius gyventojų sluoksnius, ir tai savaime atneštų „dijų prizą“ – būtent pirmalaikius rinkimus ir iššauktų vyriausybės krizę.

Gaila, kad šioje sunkioje tautai valandoje opozicija žiūri tik savo partinių interesų, o mano galva, nesvarbu, kuri referendumą besirinktume, esamos krizės neišspręsimė. LDDP, puikiai pramatydamas tikruosius tikslus, per daug dėl to nesijaudina ir net išnaudoja esamą padėtį, pati prisistatydama iš moralistinės pozicijos, „nurodydama“ tautai, kiek tai bus nuostolinga biudžetui (įvykstant referendumui), o rezultatai nieko nepakeis ir gal net suteiks esamai LDDP valdžiai papildomą mandatą valdyti kraštą dar eilę metų. Kad referendumo apšiai naudojasi.

Trumpa – humanistas. Cituojų: „Tautos ir bendruomenės negalima auklėti pasmerkimu. Reikia ne tik mažumoj, bet kiekviename žmoguje matyti ką nors didesnio ir gražesnio. Reikia visų pirma pasitikėti žmogumi“.

Trumpa – socialistas. „Man vis dėlto geriau patinka kairiojo varda, jeigu ne dėl ko kito, tai bent dėl to, kad jis toks lietuviškas ir taip giliai įaugęs į Lietuvos žemę. [...] Gyvenimas nėra greitkelis, kuris niekur neišsiskvoja, gyvenimas yra

klausimas politiškai yra neišmąstytas, rodo partijų nesutariamai ir daugybė per pastarąsias keturias savaites surengtų politinių forumų, kur renkamas svarstymui kas sau, konservatoriai vienur, kiti kitur.

Todėl turio iš dalies sutikti su Romualdu Ozolu, kuris viename iš Vilniuje įvykusių opozicijos surengtų forumų pasakė: „Lietuva kol kas nežino, ką toliau reikia daryti su valstybe, kurią likimo dėka pavyko atkurti. Kol taip – bet kokie rinkimai nėra didelė vertybė“. Nuo savęs pakoreguočiau – ne likimo dėka pavyko valstybę atkurti, bet atkūrėme nepalaužiamą pasiryžimą ir tikėjimą į valstybės gerovę, teisę, tačiau pritrūkome didžiavasiškumo toje valstybėje įgyvendinti ir patys gyventi tomis sąlygomis, kurios atvedė mus į tą atgimimą.

Tad galvoju, kad visos kalbos apie referendumus, vyriausybės nuvertimus ir pasilikus kalbomis. Laikas bėga, žmonės pavargę, ateis nauji rinkimai. Laikas pakreipti visas jėgas pozityvion veiklon, kad ateinančiuose rinkimuose tautai būtų pasiūlyta aiški, pozityvi krašto atstatymo programa. Tauta pati atskirs grūdus nuo pelų.

Prabėgomis peržvelgus tą sunkią ir slogią padėtį, savaime keliame klausimą apie ateities santykius su Lietuva. Prigimtis ir kilmė yra tos vertybės, kurių nepajėgia nustumti materializmas ar kitoks „izmas“. Išlaikę savyje lietuvišbės jausmą ir meilę Lietuvai, esu tikras, kad niekas iš mūsų Lietuvos neišsivadėsime dėl nesutarimų ar įtampos. Tačiau dalis iš mūsų besąlygiškai, kai kas pasakys beprotiškai, taip, kaip buvo per pastaruosius penkis dešimtmečius, dėl Lietuvos jau nesižudys. Aišku, iškilus reikalui, tie visi irgi neliks abejingi. Palaikys gerus darbus, remia pavieniai, kas jau ir daroma. Atskirų sričių žinovai dalinsis patirtimi, prisidės prie tėvynės gerovės kėlimo. Gyvas ir stiprus ryšys

nenutrūks tarp kultūros puoselėtojų, mokslininkų.

Viena išimtis yra politinis laukas. Mano nuomone, išėivija turi suprasti ir priimti, kad jina neturi ir neturės reikšmingos politinės įtakos į Lietuvos valstybinį gyvenimą. Išėivija visiškai nepripažįstama, ir galvoju, kad niekad nebus pripažinta Lietuvoje kaip politinė jėga. O kad tai faktas, užtenka pažūrėti į rinkiminiuos duomenis, balsuotojų skaičius už Lietuvos ribų vien tik nuo 1990 metų. Neturėtume dėl to sielotis, o nukreipti savo energiją ir pavieniai įtaigauti vienminčius, dirbančius politinį darbą Lietuvoje, juos remti. Tą jau daro krikščionys demokratai, socialdemokratai, tautininkai. Tokią paramą reikia suintensyvinoti.

Tad kurgi pasuks išėivija? *Reikės persiorientuoti.* Visą energiją, kuri buvo sukaupta rezistencijai, reikės pajungti lietuvišbės puoselėjimui, ten, kur Lietuvį Bendruomenė jau daugelį metų darbuojasi. Tautinės vertybės negali būti prarastos. Jas turėsime perduoti ateinančioms kartoms pilnai gyvybingas, ne archaiskas, bet gyvas, integruotas į gyvenamojo meto laiką ir aplinką. Nebus lengva, bet kai pasižiūri į 1900-ųjų metų emigraciją ir ką jie nudirbo anais laikais, neabejoju, kad mums bus lengviau įstebėti. Jėgų užteks, nes mūsų gretas papildys naujai atvykę iš Lietuvos. Nenustebkime, kad su nauja banga atsiras ir naujos organizacijos, kurios perims mūsų darbus, atneš naujų idėjų. Neseniai skaičiau vieno garbaus lietuvių mokslo lininko iš Lietuvos pasisakymą apie išėiviją: „tai man [...] atrodo, kad aš tampa (dideliam liūdesiui) visos kultūrinės veiklos saulėlydžio liudininku...“ Priešingai, galvoju, kad su naujomis jėgomis tęsime lietuviškąjį darbą, jis ne žlugs. O dėl įtampos, bent šiuo metu, kaip gyvenimas parodys, nukentėjo Lietuva. Bet sunormalėjus sąlygoms, gal po dešimt dvidešimt metų, užjūriuose sukaupta patirtis, žinios sugrįš prie Nemuno ir Neris krantų į Lietuvą tuomi pasinaudos.

„Istoriją maišau su dažais...“

Su Rimu Čiurlioniu kalbasi Algimantas Kezys

ALGIMANTAS KEZYS: Tavo tapybos stilius, atrodo, gerokai atitoles nuo natūros, neturįs sąsąs su peizažu ar natūrmortu. Tave daugiau domina plokštumos ir erdvės santykiai, ir jie priveda tavo žanrą prie abstrakcijos. Kaip suprantai savo pamėgtojo stiliaus santykį su pasakojamuoju, kurio tu nepuoseleji? Kaip apibūdintum savąjį tapybos kelią?

RIMAS ČIURLIONIS: Negaliu pasakyti, kad esu atitoles nuo natūros, gal dar nepriartėjęs tiek, kiek norėčiau. Savu darbu noriu paliesti būties stygą. Išorėje — natūroje esame mes: žmonės, žvėrys, paukščiai, žuvys, oras, vanduo ir t.t. Ir mes nuo jos neatsiejami. Mes esame natūra su savu vidum ir išore: meile, pykčiu, švelnumu, grožiu, bjaurumu, su protu ir kvailumu.

Mus sužeidžia ir išgydo, sužeidžia mūsų matomą kūną ir sielą. Mes galim sužeisti kitą ir ne tik žmogų. Žiūrime į istoriją, kuri pilna nelygumų, žaizdų, o laikui praėjus, ji atrodo kažkieno harmoningas akordas dideliame muzikavime, spaudžiantis dabarties baltus ir juodus klavišus, pilnus meilės, žiaurumo, žmogaus melo ir žmogaus tiesos. Tai visa mane paliečia ir negaliu pasislysti. Netikėtai suprantu, kad viskas taip paprasta, o už minutės nepakeliamai sudėtinga.

Ir taip viskas realu ir — didžiausios abstrakcijos. Dažnai pagalvoju apie nuostabiausius reiškinius, matydamas šiukšlinas ir netvarkingas gatves su išdaulytais namų langais. Didelę įtaką manoje tapyboje padarė lietuvių liaudies menas, ikonų tapyba, Egipto skulptūros ir freskos savo lakoniškumu ir paprastumu.

Erdvę suvokiame ne kaip atstumą tarp dangaus ir žemės ar nuo vazos iki apelsino, bet kaip santykį su aplinka, atstumą nuo mano širdies iki medžio, akmens, žuvies, paukščio, žmogaus — jų vidaus suvokimo, kuriuose, kaip ir manyje, yra praeitis, dabartis, ateitis.

ALGIMANTAS KEZYS: Kas yra tau svarbiau: spalva ar paviršius? Tavo paveikslų koloritas yra beveik monochromatiškas — rusvas, pilkšvas, panašus į žemės spalvą, kitur priartėja prie senos plytos ar asfalto pilkumo. Nors išžiūrėjus į paveikslą iš artiau, spalvų atsiranda daugiau, bet bendras vaizdas achromatiškas. Atrodo, kad tavo žavi daugiau paviršiaus tekstūra, negu spalvų deriniai. Tavo paveikslus norisi paliesti: jie šiurkštūs ir grublėti, tarsi būtų nudrėbti iš molio ar

Rimas Čiurlionis

Angelas, 1994
Kartonas, aliejus, 9 x 12

pagaminti iš nušiuusių plytų. O vis dėlto jie yra tapybiniai darbai. Išduok savo technikos paslaptį — gal maišai dažus su smėliu?

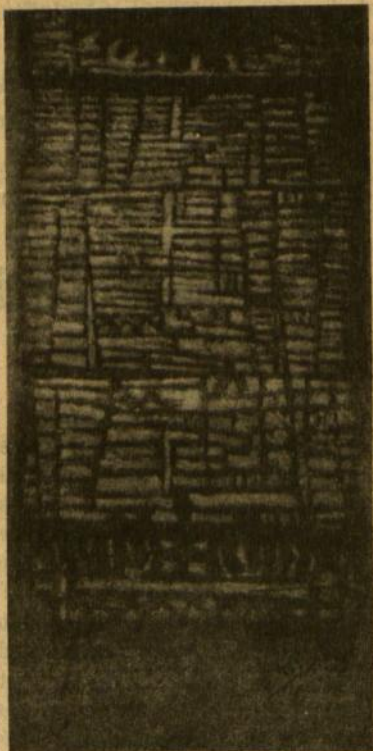
RIMAS ČIURLIONIS: Vienodai svarbu spalva, paviršius, faktūra. Visa tai naudoju kaip išraišką. Neišvengiamai menas yra viena iš magijos formų. Jis kaip alchemija. Nes indamas spalvą, naudojamas faktūrą, darydamas akmenyse ir žemėje žaizdas, bandau perteikti pasaulį, kuris mus supa ir kurį dažniausiai matome tik išoriškai, nes esame užsiėmę ir skubantys.

Faktūra, tai vienas iš būdų „sustingdyti laiką“. Kai paimu akmenį, paimu gilią praeitį dabartyje ir apokaliptinę ateitį. Čia tas pat, kaip žiūrėti į žvaigždes ir galvoti, kur visa tai baigiasi.

Išduodu techninę paslaptį: „Istoriją maišau su dažais, skiedamas specialiais skiedėjais“. [Juokas.]

ALGIMANTAS KEZYS: Tešiant kalbą apie „paviršius“, ar tau artima impresionizmo taktika, vengianti pažvelgti į vaizduojamųjų daiktų „esmę“ ir pabrėžianti tik jų išorę?

RIMAS ČIURLIONIS: Patinka impresionizmas. Tik nežinau,

Rimas Čiurlionis

Laiptai, 1991
Drobie, aliejus
108 x 54 cm

kai matau daiktą paveiksle aiškų ir ryškų, pavyzdžiui, puoduką, ir tą patį daiktą miglotą ir neaiškiu kontūru, juk ir vienu ir kitu atveju negalėsiu su juo pasemti vandens ar vyno ir pagirdyti ištroškusį nei pats atsigeriti.

ALGIMANTAS KEZYS: Indamas tapyti natūros fragmentus, tu vis dėlto neatsisakai pilnesnės būties sampratos. Kam tos akmeniniame fone įpjautos gyvo kūno žaizdos? Tu nukraujuoji daiktą, kuris norėtų dar būti kuo yra. Vaizduodamas sensantį ar mirštantį pavidalą asaras bei pralieta kraują, išduodi savo pažiūrą, savo „Weltanschauung“ ar „Weltangst“? Kokie svarbesnieji šios pažiūros elementai?

RIMAS ČIURLIONIS: Tai, kad paimu mažą fragmentą, pavyzdžiui, senų durų, naujos ar senos sienos, ar paprasčiausiai formą, kurios mes negalim įvardinti, nežinom prie ko ją priskirti ir padarau jiems netikėtų dalykų, ką galima daryti tapyboje, piešime. Tada jie pradeda gyventi, užduoda klausimą, sustabdo laiką ir paliečia būties problemą. Paliečia tą stygą, kurios mes ilgimės ir kurią išgirdę išsigastam.

ALGIMANTAS KEZYS: Aprašydami savo parodą, vykusią 1993 metais Bertoni galerijoje, Čikagoje, meno kritikas Alan Artner įžiūrėjo tavo mene kaip

Stasys Povilaitis visada liks Stasiu Povilaičiu

ANICETAS ARMINAS

Dar Sovietų Sąjungoje leistame svarbiame muzikos žurnale buvo išspausdinta tokia sentencija: „Lengvame žanre slypi paslaptis paprasta — ji lengva, nes ji tuščia“ (vertimas iš rusų). Šitai aš ir pasakiau neseniai Čikagoje viešėjusiam populiariam Lietuvos estrados dainininkui Stasiui Povilaičiui. Jis išsilavinęs žmogus, žurnalistas, mėgstas klasikine muzika, o skaito daugiau nei kitus anglų klasikų. Gal todėl net nebandė išsižiešti ar ginti tą muzikos meno žanrą, kuriame jis dirba.

— Aš prieš muziką, kuri žadina ir skatina žemus instinktus. Ilga plaukių ir sudraskusių kelnėm pašūkavimai — mada, kuri greitai praeina.

— Tai ko gi, vis apsirėdęs juodu kostiumėliu, „varlyte“ prie kaklo ir baltais marškiniais, savo menu siekiate? — paklausiau.

— Mano estradinės dainos uždavinys ne dirginti klausytojo nervus, kaip visokių „metalistų“, bet suteikti ramybės, nusiraminti ir giedrą nuotaiką. Jei manęs paklausiusi publika išeina šypsojama — gerai. Vadinasi, aš jai reikalingas.

Lietuvoje yra ir daugiau publikos mėgstamų estrados meistrų. Todėl norėjau sužinoti, kuris jėm labiausiai imponuoja. Lyg ir laukiau triuškinančio atsakymo, kad daugiau tokių kaip aš — Stasys Povilaitis — nėra. Juk mane vadina estrados karaliumi.

— Stebiu kolegų pasirodymus ir iš jų, kaip ir pačių ryškiausių užsienio meistrų, mokausi. Jei ne — sustosi ir greitai niekam nebūsi reikalingas. Patinkanti visais požūriais korektiška O. Valiukevičiūtė. Sunku ją pranašinti, — samprotavau Stasys. Labai vertinas džiazinės pakraipos dainininkas V. Malinauskas, o iš jaunesniųjų O. Vyšniauskas.

Kaip ir visų meno žmonių, ypač muzikų, labai dažnai ir „saves atradimą“ keliai paslaptį ir vingiuoti. Pirmokėliui mama į rankas įdavė smuiką. Neilgam. Po to, Kauno radijo berniukų choras. Muzikos mokykloje dvejus metus mokytasi groti oboju. Labai gražus obojus tonas, bet labiau traukia saksofonas. O jo sesuo ne obojus, o klarnetas. Tai gi apsirakta ir apsvilta. Meilė obojui dingo, tad ir mokslai baigėsi. Keturiolikmetis su tėvais išsikelia į Palangą. Iki dabar ten. Baigta vidurinė mokykla, universitetas. Bet svajonė apie saksofoną (estradinio orkestro karalių). Vadinasi, rusena viduje ir slypi estradininko talentas. Tai gerai, kad įgimta. Šio žanro išmokyti sunku. Čia mamos dovana. Galutinai suvokta, kad reikia sukti į kelią, kuriame ir dabar yra dainininkas, pamačius muzikinį kino filmą „Saulėtojo slėnio serenada“. Laikiniai pamiršta net žurnalistika. Bet po kelerių metų į ją dar sugrįš ir universitetą pabaigęs neakivaizdiniu būdu.

Lietuvoje yra puikių estrados muzikantų ir kartu kompozitorių: J. Tiškus, M. Tamošiūnas, M. Vaitkevičius, V. Telksnys ir kiti. Pirmasis Stasj pas save „pasie-mė“ nuostabių, melodingų dainų autorius M. Vaitkevičius. Atsidėta dainavimui — žurnalistika į

tik priešingus motyvus — švelnumą ir net „saldumą“.

RIMAS ČIURLIONIS: Kiekvienas žmogus gali matyti tai, ką jis nori. Nenoriu ir negaliu atimti iš jo tos teisės.

ALGIMANTAS KEZYS: Ką naujo parodysi savo parodoje, kuri atidaroma birželio 4 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte?

RIMAS ČIURLIONIS: Nežinau, kaip atsakyti į klausimą. Tik norėčiau, kad aplankytų kuo daugiau žmonių.

šoną. O dabar jau ir pragyvenimo šaltinis — profesija. Kiek nuo to laiko dainuota koncertuose, koncertėliuose, dalyvauta garsiuose estradinuose vienetuose. Aplankyti Lietuvos kaimai, miesteliai ir miestai. Juk Stasys Povilaitis ne šiaip mėgėjų kolektyvo narys, o Nacionalinės filharmonijos solistas. Anais, sovietiniais metais estradiniai vienetai, kurių buvo ne vienas, nešė Filharmonijai didžiulį pelną, nes klasika ne itin domėtasi. Centrinė figūra čia buvo ir Stasys Povilaitis. Lietuva darosi per maža. Eina gastrolės Lenkijoje, Vokietijoje, Čekoslovakijoje, Londone pas lietuvių.

O šių metų balandžio ir gegužės mėnesiais Jungtinėse Amerikos Valstybėse (antrą kartą), žinoma, ir Čikagoje. Čia balandžio 30 dieną dviejų dalių koncertas Jaunimo centre. Salė apypilnė.

Orkestro įrašai puikūs, kūrinių daug ir įvairių. Publika pagauta euforijos, ją išreiškia pašūkavimais, ypač dėl sudainuotos iš Antano Šabaniausko repertuarą C. Biksių „Čigonės smuikas“. Viena linksma klausytoja, matyt, neišverdamas iš džiaugsmo, mačiau, net iš vietos pašokusi kažkokį įdomų garšą vis paleisdavusi. O J. Cekanavičiaus „Sėnelė“ (žodžiai Stasio Povilaičio) ir jos džiūsus taip nuotaikingai suplėšė, kad, ko gero, visos jaunos panelės panorą būti senelėmis. Ir plota į taktą, ir kojytę patrypta, ir šūktelta, ir vos ne kartu su solistu dainuota. Taip buvo salei smagu (gal ir ne visiems!). Jei ir išvardinčiau visas dainuotas dainas, tas ko nors ypatingo nesuteiktų. Visos dainos buvo geros: įvairios, patrauklios, melodingos ir visos su geru meniniu taktu atliktos. Daugiausia lietuvių kompozitorių. Per savo artisto apibūtinimą jį ir gyvenimą išleido apie šimtą.

Stasys Povilaitis turi įgimtą gero baritono vokalinę medžiagą. Jei būtų studijavęs specialiai dainavimą, galėjo tapti ir vadinamu klasikiniu dainininku. Jis sakosi, to nenorėjęs ir nesiekęs. Anot jo, — galėjau netapti nei geru solistu, nei estrados dainininku. — Tai kas, kad mano balsas retkarčiais „sugirgžda“, užtai aš dainuoju ne kieno nors man priprastu, padarytu, gal net rafinuotu balsu, o savo nuosavu. Ir jaučiuosi patenkintas. Ko gero, jis teisus. Jei estrados dainininkas turi išlavintą balsą, bet neturi to, ko reikia lengvajam žanrui — blogai. O jei kiek ir su

Stasys Povilaitis dainuoja Jaunimo centre, Čikagoje, balandžio 30 dieną. Jono Tamulaičio nuotrauka

specifiniu balsu, bet jame yra to estradinio šarmo, dar, kaip minėjai, gimes estradai, tai bet kokia invazija į jo balsą, ko gero, būtų panašu į Lietuvos melioraciją, sugadinusią gamtą ir žemę.

Stasj Povilaitį — dainininką — artistą pavadinčiau išlaikytos, pačia geriausia prasme, santūrios kultūros asmenybe. Scenoje jo lyg nebūtų, nes nedaro nepateisintų, tuščių gestų, beprasmių pasikraipymų ar panašiai. Nesistebėtina. Dainininkas specialiai studijavo scenos judesį, tad ir išmoko profesionaliai, kaip sakoma, valdyti kūną, igijo aktoriskumo elementų. Be lydinio: šokis, aktorius, judesys, balsas ir ypač atitinkamos nuotikos perteikimas — estrados dainininko nėra. Kaip jau minėjau, lengvo žanro daina verčia žmogų, ypač po sunkaus darbo, atsipalaiduoti, aktyviai palisėti, atitrūkti nuo kasdieniškų rūpesčių.

Pasiteiravau, o kaipgi savo popilį organizuoja pats mūsų mielas Stasys Povilaitis. Kokie dar interesai greta muzikos, kokia šeima. Buvo atsakymas, jog skaitymas jam teikiąs didžiausio malonumo. Sportas traukia taip pat: povandeninė žūklė, lauko tenisas. Na, ir šeimos rūpesčiai, visokeriopai globa jai. Kad visu, o ypač gražiosios lyties mylimas ir gerbiamas artistas 25 metus neišmainė

į kita, o liko ištikimas vedybinei priesaikai, tai tik pavyzdys ne artistams. Žmona kartu visur jo agentės rolėje. Ir linksmos, ir kartesnės minutės, išgyvenamos drauge. Penkiolika metų vienintelei dukrai gimnazistei.

Palanga, — sako Stasys Povilaitis, — gražiausias miestas pasaulyje. Nebent Čikaga pralenktų... O jūra, jūra! Kai atsistoji ant kranto ir trukteli oro, atrodo, kad bene visą geriausią Europoje gyvybę eliksyrą būsi sunaudojęs.

Stasys Povilaitis — malonus pašnekovas, vyriško šypsno, kiek melancholiškų akių ir veido, nors toks tikrai nėra. Sugeba pats humorą suriesti ir jaučia simpatiją kitiems ne be humoro jausmo.

Garsų estų dainininką (operos ir operetės) G. Ots kartą paklausė, ką labiausiai vertina žmoguje. Atsakė, jog dženitelmeniškumą ir riteriškumą. Lyg susitaręs, į mano toki pat klausimą Stasys Povilaitis atsakė lygiai taip pat. Tad reikėtų palinkėti ir toliau būti scenos riteriu.

Rugsėjo 3 dieną dainininkas vėl bus Čikagoje. Matyt, bus ir naujesnio repertuaro, o gerbėjai patirs dar daugiau išpūdžių.

• Ingeborga Dapkūnaitė, Lietuvos filmų ir teatro aktorė, vaidina pagrindinę moterišką rolę rusiškame filme „Burnt by the Sun“, kuriam Cannes Tarptautiniame filmų festivalyje, Cannes, Prancūzijoje, gegužės 23 dieną buvo paskirta antroji vieta geriausių filmų kategorijoje. Filmą sukūrė Nikita Mikhalkov — tai yra tragiškas, tačiau lyriškas pavaiždavimas stalinistinio herojaus buvusioje Sovietų Sąjungoje. Pirmoji vieta buvo paskirta amerikietiškam, Quentin Tarantino režisuotam filmui „Pulp Fiction“. Antroji buvo paskirta kūriniui politinio atspalvio turinčiam kino žangetimui „To Live“ ir rusų Nikita Mikhalkov „Burnt by the Sun“.

Ingeborga Dapkūnaitė Čikagos lietuviams yra pažįstama iš prieš dvejus metus Steppenwolf teatro statytos dramos apie Rytų Europos padėtį po komunistine spauda, kurioje ji vaidino priešais žymų aktorį John Malkovich. Kaip tik šiuo metu Ingeborga Dapkūnaitė vėl vaidina Steppenwolf teatro scenoje, atlikdama pagrindinę rolę vaidinime „Libra“. Dramą parašė Don DeLillo, režisavo tas pats John Malkovich. Spektakliai Steppenwolf Theatre, 1650 North Halsted, Čikagoje, vyks iki birželio 26 dienos. Dėl informacijų ir bilietų skambinti: (312) 336-1650.

Rimas Čiurlionis

Figūra, 1993
Kartonas, aliejus, 16 x 20

Estrados dainininkai Jūratė ir Arvydas Vilčinskai per savo koncertą, kurį surengė JAV LB Socialinių reikalų taryba ir „Margutis“ gegužės 15 dieną Čikagos Jaunimo centre. Jono Tamulaičio nuotrauka